

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande: Utbetalning av ersättning för personlig assistans endast vid tillstånd

STIL står för Stiftarna av Independent Living i Sverige och är en ideell förening av personer med normbrytande funktionalitet (funktionsnedsättning). Vi arbetar för allas rätt till självbestämmande oavsett funktionsförmåga. Vi var med och drev igenom assistanslagstiftningen under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet och har bedrivit personlig assistans i kooperativ form sedan dess.

STIL tycker i stort att promemorian är bra, men har synpunkter på vissa förslag. Det viktigaste är:

- Assistansersättning måste fortsätta betalas ut under två månader från det att assistansanvändaren meddelats, oavsett skäl.
- Det måste klargöras vad det är för verksamheter som räknas som assistansanordnare och därmed omfattas av tillståndskravet.
- De råd som Socialstyrelsen tar fram om avtal får aldrig bli ett krav. Uppdraget måste förtydligas med att råden inte får leda till att assistansanvändarens självbestämmande begränsas.

3.3 Utbetalning ska inte ske om tillstånd saknas

STIL är i regel emot lagändringar som inskränker assistansanvändarens självbestämmande, men i detta fall kan det anses berättigat utifrån syftet att motverka ett utnyttjande av enskilda individer i kriminellt syfte. Det förutsätter dock att den enskilde inte riskerar att drabbas på något sätt av lagändringen. Utgångspunkten måste alltså vara att det är assistansanordnaren som är den som gjort fel. Eventuellt straff och återbetalningsskyldighet ska därför åläggas anordnaren.

Det är bra att det i förslaget finns med en skrivning att ersättning kan betalas ut även om tillstånd saknas och assistansanvändaren meddelats om detta. För detta ska det dock krävas särskilda skäl. Vi menar att det alltid måste finnas en viss tid vid byte av anordnare, oavsett på vilka grunder det sker. En ny anordnare ska hittas och kontaktas, avtal ska skrivas och personliga assistenter anställas. Det sker inte från en minut till en annan. Promemorian

får det dessutom att låta som att det enbart är några få assistansanvändare som behöver personliga assistenter med viss kompetens eller erfarenhet. Det stämmer inte. För de allra flesta personliga assistenter krävs det någon typ av introduktion i början av en anställning. Personlig assistent är ett kvalificerat yrke som baseras på erfarenhet. För många assistansanvändare skulle det vara förödande att tvingas till att ta in tillfällig personal genom kommunens basansvar under tiden det tar genomföra ett byte. STIL menar därför att assistansersättningen måste betalas ut under två månader från det att assistansanvändaren meddelats, oavsett skäl.

3.4 Försummad anmälningsplikt ska inte leda till nekad utbetalning

STIL tycker det är bra att försummad anmälningsplikt inte ska leda till nekad utbetalning. Principen med ett kontantstöd till den enskilda som denne kan använda för att anställa sina personal är grundläggande inom den personliga assistansen, vilket också slås fast i den allmänna kommentaren för artikel 19 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Den rättigheten får inte undergrävas av en administrativ miss.

Det kan tyckas att det skulle kunna ställas högre krav gentemot kommuner som rimligtvis har större resurser, än mot en enskild egna arbetsgivare. Samtidigt är de ytterst ansvariga och som assistansanvändare måste man kunna ha tryggheten att alltid få sin personliga assistans tillgodosedd från dem. Avvägningen att försummad anmälningsplikt av kommuner inte ska leda till nekad utbetalning är därmed rimlig. Det kan dock diskuteras om det i ett sådant fall kan vara lämpligt med vite.

3.5 IVO ska underrätta Försäkringskassan och berörda kommuner om ett tillstånd återkallas

STIL tillstyrker förslaget.

Vi har dock noterat att vissa kommuner inte tycks ha information om vilka assistansanordnare och assistansanvändare som finns i kommunen. I vart fall inte på ett strukturerat och lättillgängligt sätt. Det uppdagades i samband med vaccinationen mot covid-19, då vissa verksamheter fick information ett par månader senare än andra fastän det rörde sig om samma kommun. För att bestämmelsen ska vara verksam bör det därför ställas krav på att informationsflödet faktiskt fungerar överallt.

3.6 IVO ska ha rätt att begära information från tillståndshavare

STIL tillstyrker förslaget.

3.7 Försäkringskassan och kommuner ska anmäla verksamheter utan tillstånd

STIL menar att det måste klargöras vad det är för verksamheter som räknas som assistansanordnare och därmed omfattas av tillståndskravet. Mindre bolag och egna arbetsgivare köper ofta in vissa tjänster från andra företag, till exempel ekonomisk redovisning eller handledning/utbildning, vilket självklart måste vara tillåtet även i fortsättningen. Det vore orimligt att kräva att alla ska göra allt inom sina verksamheter när det handlar om en eller några få assistansanvändare, då det skulle för många skulle innebära en

alltför stor arbetsbelastning. Det är också det som är avsikten med kontantstöd som ju är grundförutsättningen för personlig assistans. Kontantstöd är en nödvändighet för det ska kunna gå att anordna personlig assistans på det sätt som passar en bäst och med så stort självbestämmande som möjligt. Denna princip slås också fast i artikel 19 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Ibland sker köp av tjänster från företag som till största delen anordnar assistans. Vad händer om ett sådant företag skulle få tillståndet indraget? Kommer det påverka dem som bara köper vissa tjänster, exempelvis ekonomi och lön, av dem? Det förekommer också att egna arbetsgivare eller mindre bolag köper i stort sätt allt – bokföring, löner, rekrytering, utbildning och så vidare – från ett sådant bolag. Blir det någon skillnad i dessa fall? Utan ett klagande i lag ser vi en risk att myndigheterna tar allt för snäva beslut som inverkar negativt på den enskildes rätt att bedriva sin personliga assistans på det sätt som passar hen själv.

3.8 Assistansberättigade och anordnare ska få stöd i att utforma avtal om personlig assistans

STIL har inga egentliga invändningar mot förslaget att Socialstyrelsen får uppdraget om det enbart leder till säga icke-bindande råd. Vi tror att det kan vara till gagn för assistansanvändare om det görs på ett sådant sätt att det är enkelt att kontrollera vilka villkor som är rimliga att godta och inte. Det kan troligtvis leda till att fler anordnare har tydliga avtal.

Vis av erfarenhet ser vi dock en tendens att även icke-bindande råd i slutändan kan leda detaljstyrning och begränsning. Råden som Socialstyrelsen tar fram aldrig får bli ett krav av någon myndighet. Uppdraget måste därför förtydligas med att råden inte får leda till att assistansanvändarens självbestämmande begränsas. Assistansanvändarens rätt att välja vem som arbetar som personlig assistent, vad hen ska göra samt var, när och det görs är ovillkorlig. Det måste också fortfarande vara möjligt för en assistansanvändare att avtala om de villkor som är viktiga för en själv.

Jonas Franksson
Ordförande

Jessica Smaaland
Politisk sekreterare